

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Cap. Ll. Lingua subsannans & suspendens noscendæ dantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77028](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77028)

Mireretur quis non immerito, quosdam parentes solenter cavere, ne filii paganos mores addiscant, non cavere tamen, sed nec curare quidem, etiam si verba fœdida & scurrilia primis annis sic combibant, ut ea balbutiendo etiam imitentur. Quasi verò gravius sit iactura, moribus minus aulicis & politis, quam ore scurrili & spurco esse! Ita scilicet animum negligimus & conscientiam, modo splendeant exteriora.

Gemma Martyrum Ignatius Antiochenus Præsul, in ipso tormentorum impetu, augustissimum nomen Jesu alidud ingeminavit. Ejus rei causam rogatus: Hoc nomen, inquit, cordi meo altissimè infixum gesto. Obiit morte, & aperto corpore, repertum dicitur hoc ipsum nomen in medio cordis efformatum. Agedum, homo ridicule, si cor tuum ipse inspicias, quibus illud notis compunctum, quibus petulantius aut sordibus inscriptum reperies? Qui ore scurrilitatem egerit, quid nominis inscriptum cordi habebit? Monitum Paulinum repeto: Turpiter, aut stultiloquium, aut scurrilitas quæ ad rem non pertinet, nec nominetur in vobis, sed magis gratiarum actio. Placere non potest, quidquid honestati adversatur.

CAPVT LI.

Lingua SUBFANNANS & SUSPENDENS
nescende dantur.

Os qui podagra laborat, ceteris loquacior esse ajunt. Quid tandem causæ assignabimus? Alphonsus Aragoniæ & Neapoleos Rex, hoc ipsum sciscitantibus ita respondit: ii, quos podagra pulvillis & lectulis affigit, ob pedum vitium ambulare non possunt; ideo lingua, quæ plerumque in iis sanissima, velut ambulatione quadam crebrius utuntur, ne ex toto torpeant. Idem de iis quos chitragia exercet, dicendum videtur. Moribus illis manuum usum negat, prohibetque calamus ducere: ergo lingua vice calami utuntur. Quæ ratione scribunt innumera, & totos sæpe dies hoc unum habent negotii, sic scriptitare. Quivis illorum cum psalte dixerit: *Lingua mea calamus scribe velociter scribens*. Sed, uti diversa est scriptio, ita longè diversissima est locutio. Quod Isidorus explicans: *Corde, inquit, bene loquitur, qui charitatem non dissimulat. Ore bene loquitur, qui veritatem ammoniat. Factus bene loquitur, qui alios bono exemplo ad probitatem format. Corde male loquitur, qui cogitationes noxas secum ipse agit. Lingua male loquitur, qui jure reprehensio murmurat. Factus male loquitur, qui male vivendo, mores improbos aliis dicit. Addit Isidorus: Semel bene loquitur, qui seipsum post admissam noxam redarguit, & corrigit: Bis bene loquitur, qui quod rectè dicit, non minus rectè facit. Bis male loquitur, qui nec bene vivit, nec bene docet, vitam vitis, doctrinam erroribus insamans: bis male loquitur, qui & male cogitat, & male cogitata non reverentius explanat.*

Tarsensis Paulus in litteris ad Corinthios datis: *Gratias, inquit, ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor. Sed in Ecclesiâ volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam; quam decem millia verborum in lingua.* Maluit Paulus pauca loqui, sed quæ auditores caperent, quam idiomate peregrino longissimos sermones texere, quos nemo satis intelligeret. Inter flagitiosas linguas, quæ nec ab omnibus, nec plenè volunt intelligi. Lingua Subfannans & Suspendens est, par nobile nequam ancillarum, quæ hoc unum agunt, ut & alios, & suum denique dominum aliis deridendum propinent. De utraque hac lingua Subfannante & Suspendente breviter dicemus: suffecerit utramque atro calculo notasse, utrique nigrum fuisse Thera.

Linguam irridentem jam supra depinximus. Hanc subfannans eo superat, quod irrisiones plerumque gestu

Augeat, dum vel ipsa per informem oris hiatum sese provolvit, vel digitum manumve, vel nares aut frontis rugas facit loquentes. Sanna veteribus irrisio erat, non simplicibus verbis, sed cum gestu. Linguam subfannantem omnium optimè videtur expressisse nebulosus ille satyricus:

O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinxit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec lingua, quantum striat canis Appula, tantum
Occipiti caco, postice occurrere sanna.

Perf. sat. 1.
vers. 58.

Felicem te Jace, inquit poeta, quem nullus laudator pictus ponere subfannat. Tres fannarum modi sunt, quibus veteres utebantur.

Primus est cum indice digito, in eum quem ridebant, directo, crebrâ ejusdem curvati motitatione ciconiam rostro pensentem imitabantur, vel propter prælongum avis istius rostrum, vel quia symbolum erat ciconia, non solum grati animi, verum etiam prudentiæ. B. Hieronymus in epistolâ ad Rusticum monachum: *Ne credas, inquit, laudatoribus tuis: imò irrisoribus aures ne libenter accommodes: qui cum te adulationibus foverint, & quodammodo mentis impotem effecerint: si subito respexeris, aut ciconiarum post te colla curvari deprehendes, aut manu auriculas agitari asini, aut astuantem canis protendi linguam. Vult ciconiam colli motu exprimi, non ut dicebamus, digiti motitatione. Potest fieri ut utrumque fannæ genus ciconia diceretur.*

Alter subfannandi modus est, auriculas asininas imitari manus. Quos enim esse asinos arguere prisci volebāt, opposito temporibus pollice, & manu commotâ fannam eis faciebant. Ratio autem est, quia solus ferè ex animalibus homo aures à naturâ accepit immobiles; asinus contra maximè mobiles. Huic fannæ affine est, quod ad contemptum rei alicujus exprinendum, caput movebant, quia aliter aures non poterant. Hos modos fannarum lingua suis solet ineptis commendare.

Tertius fannæ modus est, linguam instar siccantis canis exertare ad contumeliam alicujus. Nemo est qui ignoret canes fello, cum calo astuante currunt, solitos linguam ex ore patulo projicere. Ita Gallus ille miles inultrate magnitudinis homo Romanos provocabat, si quis secum depugnare vellet. Cum nullus se duello sistere auderet, ob formidandam viri molem, Gallus eos exerrante lingua ut imbelles irridebat. Id subito perditum est Tiro Manlio, qui Romanam virtutem à fannis vindicavit illustri victoriâ.

Ita plerumque subfannantis linguæ petulantia contunditur. Itais id varicinarus: *Et qui spernis, inquit, nōne Isa. cap. 33. & ipse sperneris? si desint homines, qui paria faciunt, vers. 1.* Deus ipse deludet illusores. Sed lingua hæc à divinis judicis sibi non prætimet; facit quod solet, & hos quidem voce ac gestu irridet, illis vitia corporis, aliòsq; defectus opprobrat non sine irrisu. Ita, quod Jobus queritur, *deridetur justus simplicitas. Judæi cum maximâ invidiâ ferrentur in Christum, nec tamen sanctissimos illius mores aut doctrinam argumentis possent convellere, ad execrationes & fannas progressi: Nōne bene dicimus nos, inquit, Ioan. cap. 8. quia Samaritanus es tu? Nūquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & propheta mortui sunt. Quem te- 48. 53. ipsum facis? Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Quid hoc, nisi fannæ & sarcasmi? Demum conclusio subfannantis hujus tylogismi, erant silices. Nam ubi fannis profecerunt nihil, neque divinam sapientiam disputationum suarum laqueis irretire, aut in angustum concludere potuerunt, tulerunt ergo lapides ut jacerent in eum. Nemo est in Orbe tam integrorum morum, nemo est tam probatæ sanctimonie, cui Lingua hæc non audeat insultare. Testis Siracides: *Equus emissarius, inquit, Eccli. 6. 33. sic & amicus subfannator, sub omni supradente hinnit. Petu- vers. 6. lans hic equus & succussor, etiam si Regem vehat, et si Cæsarem, et si Pontificem, vel et si Christum vehat, hin-**

nit tamen & perridiculis assurgit insolentis. Hinc istud linguae vitium, etiam *Myserisimus* dicitur, hoc est, sermo non sine fannâ & naso, seu subfannatio cum suspensione nasi. Quem in modum cum Moïse & Aarone locutus Pharaon: *Sic Dominus, inquit, sit vobiscum, quomodo ego dimittam vos & parvulos vestros. Perinde si fugillando illos, dixisset: Tam non opitulaturus est vobis Deus, quam ego vos non dimissurus sum.*

§. II.

A Chabus rex panopliam indutus & armatus undique, parte tamen lateris non magnâ patebat ictui. Commisissis jam exercitibus, sagitta illac quâ paruit, illa-pla vitam hausit. Nam, ut Regum fasti memorant, *vir quidam terendit arcum, in incertum sagittam dirigens, & casu percussit regem Israël inter pulmonem & stomachum. Vix ultus tam vitiosus homo est, qui non quâ indolem, quâ mores habeat quod laudari possit, at volans illud jaculum, subfannans lingua, non eâ parte ferit, quâ quis testus est, sed quâ vulnere pater: non indolem commendat, non eruditionem laudat, non virtutes memorat, sed ingenium accusat, stuporem exprobat, vitæ maculas ac naevos sugillat, omniaque tam joculariter exaggerat, ut ei subinde, quem se ludos facit, pene vitam extorqueat.*

Quâ in re lapillo illi, quem Nabuchodonosor Rex vidit, hæc lingua non absumilis est. Lapillus ille in prægrandem statum delapsus, non aurum statuit, non argentum, non æs aut ferrum, sed luteos pedes tetigit, & contrivit: Subfannator aut fannio si quid de alio pareret, non virtutes aurum, non boni nominis argentum, sed vitiorum lutum attingit, huc collineat, huc quidquid fannarum domi habet & irrisum confert, idque eo quo diximus modo: Lingua aut agilem manum, aut corrugatas nares, aut caperatam frontem, aut subductum vultum conducit, ut quem sibi designavit, efficacius cavilletur: manus, frons, oculi, nares subfannantis linguae velut sacæ sunt, qui dominam suam, quaquâ excurrit, comitentur. Hic nemini ceditur, paritur nulli.

Tobias & Jobus viji sanctissimi, subfannantem tamen linguam non evaserunt. Uxores illorum hanc in illos furiam immiserunt. Uxor Tobiae netrix manupretium accepit hædum, & domum adduxit. Hunc cum balantem audisset cæcus Tobias, metuens ne forsan furtivus esset, suo illum domino iussit restitui; quia non licet nobis, aiebat, aut edere ex furto aliquid, aut cōtingere. Hic uxor irata, & instructa fannis: *Manifeste, inquit, vana scilicet est spes tua, & elemosina tua modò apparuerunt. Atque his & aliis huiusmodi verbis exprobat ei. Parentes ipsi & cognati non suavioribus cavillis Tobiam iridentes: Vbi est spes tua, inquit, pro quâ elemosinas & sepulturas faciebas? Nec Jobum parcius improba uxor ludificans: Adhuc tu permanes, inquit, in simplicitate tuâ benedic Deo, & morere. Quid potuisset acerbius simul & dicacius dici?*

Ludovicus XI. Galliarum Rex, modestius, non minus tamen aculeatè potuit irridere. Intellexerat is à Nicolao Paulino Burgundiæ Cancellario, valetudinarium publicum recipiendis exteris esse conditum. Fuerat autem Paulinus in exigendis multis, & pauperibus premeendis paullo severior. Quod Ludovicus non sine aculeo notans: Hoc, aiebat, rationi admodum consentaneum est, ut qui plures pauperes effecerit, tandem is excipiendis domum constituerit. Quo simul iudicium in multando rigorem, & in pauperum causis ignaviam & teporem accusabat.

Uguccio Fagiolanus notus à mensâ princeps, cum in urbem Lucam properaret ad Castrucium, quem in vinculis habebat, securi feriendum; & prandenti nuntiatum esset, Pisanos armis rem gerere, prandium tamen continuavit, tanquam parum verus, aut spem-

aus esset nuptius. Sed adest alter & tertius: Pisis res perditas esse; Lucenses quoque ad arma convulsas, carcerem effregisse, vincum compedibus Castrucium eduxisse, & Civitatis principem salutasse, Uguccio res desperatis cum prætoriano satellite ad Jolum Cesarem Scaligerum Veronam confugit. Recipitur non sine honore atque benevolentia, & dies plures laute habetur. Inter epulas fortè fortunâ injecta mentio de edonibus, ubi subjunxit gloriabundus Uguccio, se juvenis quatuor alites capos, totidem perdices, allam hædi suffraginem, infarctum vitulæ pectus, præter salamenta cetera, rectâ cenâ unicâ consueffe absumere. Aderat in mensâ, & audiebat hæc vir ingeniosus & falsus Petrus Nanus, qui dignam fannis edacitatem & linguâ & loquentem manu perstringens: Non est, inquit, quod miremur à te juvene tantum cibi absumptum, cum jam senex, paucis & invalidis dentibus, duas omnino urbes integras prandio non consumperis. Nam fama erat, Ugucione, si à prandio temperasset, nascentis tumultus initia sedaturum, & urbem utramque servaturum fuisse.

Hic docemur tum solum noxis vacuam esse linguam subfannantem, quando non tam vitiosus, quam vitia irrisu plectitur, neque ledere vult, sed corrigere. Hujus ceteri animi fuit vir integerimus Thomas Morus, qui eruditè noverat vitiosis moribus illudere. Illud in speciem damus.

Matrona quæpiam cultu fastique turgida, & veste induta, cui bonam fundi & agrorum partem impenderat, præfente Moro conquesta est, se nimio indumentorum pondere gravari. Salsè Morus irridens: Non est mirum, inquit, o bona, te vestium onere laborare, cum amplius quam quatuor terræ iugera veste circumferas.

Quod si Lingua subfannans hoc unum agat, ut sugillet, & omnibus, quos non amat, proterve illudat, inter vitiosissimas linguas censenda est. Sed ad vicinam transcamus, quam *Suspendentem* appellavimus.

§. III.

Suspensio in Rhetorum scholis inter orationis decora numeratur. Nimirum ubi res postulat, protrahenda est auditorum expectatio, & accenda. Vases Venusinus id laudis olim fert à satyrico:

Omne vaser vitium ridenti Flaccus amico Tangit. & admixtus circum præcordia ludit, Callidus excusso populum suspendere naso.

Hic ipse in suspendendis auditoribus laudatus artifex, Balatorem scurram hoc encomio afficit:

Balatro suspendens omnia naso.

Matheos magistrum fuisse ajunt, qui discipulos non paucos numerabat. Die quodam cum Mathematicus hic professor de solaribus horologiis doctè ac copiosè disserteret, ad questionem sanè arduam delapsus: Quid autem, inquit, arcanæ artis tunc exprobandum est, cum sol nubibus sepultus, nihil radiorum in horologii numeros emittit? quâ ratione diei & horarum ordinatissimus fluxus tunc dignoscitur poterit? unicâ re aliquâ censuerim opus. Hic ingens omnium expectatio, intentique ora tenebant; nemo non aures arrigere, & rarissimum artificium addiscere velle, quod solaris jubaris absentiam suppleturum credebatur. Postquam omnes adunco suspensi naso, denum Matheos doctor, vultu quàm maximè serio pronuntiat: Cum sol non lucret, opus est patientiâ. Hoc omne suspendentis linguae artificium est. Ab eadem & illud est:

Perdiderat quis tres capellas vicini furto ablatas. Rem suam ad tribunal judicis repetiturus pro se dicere jussit caustidicum. Hic exordium ingens texuit. Nam magnâ voce, manique totâ sonabat Cannas Romanorum clade nobiles, & bellum Mithridaticum, & victoriam Carthaginensem: Sullam etiam, & Marium at-

Exod. c. 10.
vers. 10.

3. Reg. c. 12.
vers. 34.

Subfannator ubi virtutes, sed vitiorum lutum attingit.

Tob. cap. 2.
vers. 10.
& seqq.

Ibid. v. 16.

Tob. cap. 2.
vers. 9.

Gillius Cor-
roptus de
singularibus
urbis Paris.

Paulus Io-
vinus lib. 1.
Elogior.

que Mutium, eorumque facinora percersebat. Expectatio omnium erat maxima quid magni venisset in controrsam. Denum hic praelargi pulmonis caustidicus monitus est: Jam tandem de tribus capellis diceret.

Ita sepiissime quod Flaccus canit. Parturiunt montes, sed ridiculus mus nascitur. Suspendens lingua hos partus enititur. Abundat Orbis infami hac sobole. Ubique cernere est præcellum vanæ spei patibulum; in hoc alteri alteros appendimus. Expectamus sæpe grandia & illustria, tandem post longam spem, post operosam expectationem, aut nulla se produunt aut humilia. Hinc ille tot querelæ. Longo me naso suspendit, verba dedit, ductavit me dolis, lactavit spe falsâ, illis mihi turpiet. Sic alter alterum speciosissimis verbis & circumvenit, & suspendit.

Ita illis populus omnis in hoc vanissimæ spei patibulum suspendi se passus, auxilium expectavit ab Ægyptis, sed in suam perniciem. Hinc Isaias infamiam illis & probrum vaticinatus: *Ambulatis, inquit, ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbrâ Ægypti. Erunt vobis fortitudo Pharaonis in confusum, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiam.*

Utilissima est ubique locorum hæc suspensio, nusquam non parturiunt montes. Hinc masculi, qui nascuntur inde, innumerati. Sed hoc linguæ vitium non ratio graviter lædit, & subinde omnem amicitiam dissolvit.

Odio beneficium est, expectatum quod diu est.

Nec enim semper innocenti joco fit suspensio, frequenter damnum infligit non leve: nam quoties,

Expectatione futuri perdimus presentia?

Cui charitas cordi est, suspendium hoc odit, cavetque tam suspendere alios, quam ab aliis suspendi. *Lingua Eucharis (& secunda gratia) in bono homine abundat, inquit Siracides. Deus est mare dulcedinis, si lingua sit inde rivulus, maris illius dulcedinem servabit. Lingua Christiano ritu dulcis, studiosius meruit ne quemquam circumveniat, quam ne circumveniat.*

CAPUT LII.

Lingua SVSRRONVM, linguam esse pestilentissimam.

Cestius civis Romanus, homo nascitissimus simul & dicatissimus, sed vix ullius ingenii. Marcum Ciceronem acerbe & penitus oderat; sed hoc ei admodum male cessit. Nam cum Ciceronis filius Prætor Asiam obtineret, Cestio convivæ suo in epilogum cenæ festuarii apposuit, eâ, quam dicemus, arreptâ occasione. Sed prius Cicero junior noscendus nobis est; nam à patris virtute ac ingenio longissime deflexit, planè degener filius, qui præter indoctam urbanitatem nihil habuit, quo laudari posset. Paternum ingenium omne poculis sepelivit; memoriam, quam antea non magnam habuit, inter assiduas commensationes, omnem penitus amisit. Cum ergo Cestium haberet convivam, subinde quaesit, qui vocaretur qui inus sederet? qui servus aliquoties dixit: *Cestius est.* Sed Ciceroni, qui congiorem quam nominum capaxior erat, Cestii nomen nunquam non iterum elapsum est. Ideo servus sapiens querenti, quis inus accumberet? ut domino suo veterem saltem memoriam reficere: Hic est Cestius, inquit, qui negavit patrem tuum literas scisse. Evigilavit * Ticongius Cicero ad hanc patri factam injuriam, & mox Cestii flagra iussit adferri, eaque in convivam inum expediri. Ita Ciceroni de tergo Cestii datum est supplicium, quod ore miser deliquerat, id luit tergore.

Lingua hic adfero nullis unquam flagellis, nullis taureis latis expiandam, linguam malam, linguam om-

Tom. I.

A nino pessimam. Qui hac utuntur, propriè SVSRRONVS appellantur. Quam autem hoc genus hominum omnibus exitiosum sit & pestilens, hac dictione declarabimus.

§. I.

In primis constare debet, quàm grave sit hoc linguæ vitium. Est enim susurratio, ut theologus ille loquitur, peccatum mortale; quod probò, inquit, quatuor rationibus: primò, ratione præcepti, contra quod agit: secundò, ratione nocimenti, quod intendit; tertio, ratione maledicti & supplicii, quod incurrit; quarto, ratione vitii, quod excedit. A susurrone legem divinam violari, infra demonstrabitur.

De nocumento quod infert susurro, res ipsa loquitur, omnem enim amicitiam inter duos pluresve dissolvit. Quod Ecclesiasticus affirmans: *Vir peccator, inquit, tur, inter duos habet amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam.* Illud autem satis est supplicii, maledicti à Deo, quod idem Ecclesiasticus in susurrone pronuntiat. Gravius autem esse hoc linguæ vitium ipsa etiam detractione, Theologorum princeps Thomas Aquinas explicans: *Tametsi, ait, maxima sit inter obreccationem, & susurrationem similitudo (nam per utranque bona proximi fama clanculum arroditur, atque minuitur) differunt tamen. Primum sine, quod obreccationi imminutio fame proximi: susurrati vero discordiarum inter amicos disseminatio sit. Differencia inter obreccationem & susurrationem: obreccationem & susurrationem. Nam quando, inquit, amicitia honori præstat, tanto susurratio, per quam amicitia tollitur, detractio, per quam honor leditur, gravius est peccatum. Siracides consentiens: Amico fideli nulla est, inquit, comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius: hunc autem avertit susurro, & hostem efficit. Nec Aristoteles dissentit, qui melius esse ait amari quàm honorari: hinc gravius delictum susurro, ratio, quæ omnem tollit amicitiam; quàm detractio vel contumelia, quæ famam tollit, aut honorem. De lingua susurrone, illud Maronis verè affirmari potest:*

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.

Malum inquietum, indomabile, perturbationis & inquietudinis seminarium. Hæc lingua principes, reges, imperatores, altissima hominum fastigia concussit, & nonnunquam evertit: hæc inter familiares, cognatos, amicos, hæc inter innumeros omnis ordinis & sexus homines, discordias & inimicitias nonnunquam inextricabiles conflagrat. Unde odii & invidiis, & armis concurrunt certaturque, nec aliud utrimque queritur, quàm perniciem extrema & exitium; rem alterius funditus perire, illumque eradicari uterque cupit.

§. II.

Susurrone officium hoc est, ut quod ab uno aliquo audit, arreptis mox auribus excipiat, & rectè referat officium. ad alium, dicatque: En ille hoc contra te dixit. Dicta plerumque auget additque de suo, quò citius flammam excitet. Et tu (solet dicere susurro) eum tibi amicum credebam; nihil minus est: etiam istud coram aliis de te ausus est dicere. Nonnunquam mendaciis narrationem aspergit, ut eum cui talia narrat, gravius in alterum inflammet. Et licet non nisi verissima diceret, id tamen sine scelere non faceret. Eò enim talis narratio quantumvis vera se effundit, ut duos mutuis inter se odiis committat. Imò hoc nonnunquam ex destinato agit susurro, ut utramque partem in mutuas similitates extimulet, lites ac discordias utrimque ferat. Nam quemadmodum à primo excepit quod in alterius aures egressum malevolè, sic ab alterius ore pariter excipit, quæ in pri-

Ppp 3

mi aures